

**Արտաքին և ներքին խոսքը՝ որպես խոսքի և
մտքի ներքին փոխհարաբերության պարտադիր բաղադրիչ**

Գոստանդյան Նունե

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2026.1hs-324>

Հանգուցային բառեր. *մտածողություն և լեզու, միաբառ նախադասություն, խոսքի հոգեբանական և իմաստային կողմ, խոսքային ասույթ, եսակենտրոն խոսքի գործառույթ, ինքն իրեն ուղղված խոսք, խոսքի կտրտվածություն, գրուցակիցների տեղեկացվածություն, բառերի անձայն արտաբերում*

Նախաբան

Սկսած իր ծննդյան օրից մինչև մահը իր շրջապատող բնական և սոցիալական միջավայրում հանդիպում է բազմաթիվ նոր, իր կողմից անընկալելի և իր պահանջմունքների բավարարմանը խոչընդոտող դժվարությունների: Շրջապատող աշխարհից մարդու ստացած տեղեկատվությունը նրան հնարավորություն է տալիս պատկերացնել, գանազանել և տարբաբաժանել այն և համապատասխան վերաբերմունք դրսևորել շրջապատող երևույթների նկատմամբ: Մարդու գիտակցական մտածողությունը իրագործվում է խոսքի մասնակցությամբ: Մակայն գոյություն ունեն նաև մտածողության մինչխոսքային ձևեր ևս, որոնք առաջ են գալիս, օրինակ, երեխայի հոգեկանում, մինչև լեզվին տիրապետելը և ոչ խոսքային, երբ մարդու մտածական գործընթացները ընթանում են առանց խոսքի: Հողվածում ներկայացվում է արտաքին և ներքին խոսքը՝ որպես խոսքի և մտքի ներքին փոխհարաբերությունների պարտադիր բաղադրիչ: Ներկայացվում են նաև արտաքին և ներքին խոսքի վերաբերյալ հոգելեզվաբանների տեսական մոտեցումները՝ Լ. Վիգոտսկի, Բ. Սեչենով, Ժ. Պիաժե և այլք:

Հողվածի բովանդակությունը

Մարդկային մշակույթը, հասարակական գործունեությունը և մտածողությունը, ինչպես հայտնի է, լեզվից անկախ գոյություն ունենալ չեն կարող: Մակայն հնարավոր է արդյոք մտածողության և խոսքի տարանջատումը: Ամերիկյան բիոէվոլյուցիոնիստ առաջնորդներն այս հարցի վերաբերյալ հետևյալ մոտեցումն ունեն. մտածողությունն ոչ այլ ինչ է, քան թաքնված խոսք: Այլ դիրքորոշում է դրսևորել ռուսական հոգեբանխոսության հիմնադիր Բ. Սեչենովը [1]: Նա նշում է, որ լեզուն և մտածողությունը սերտորեն կապված են մանկության տարիներին, սակայն զարգացման արդյունքում մեծահասակի մտածողությունն ինչ-որ չափով ազատվում է բացահայտ խոսքային հակագոյուններից: Լ. Վիգոտսկին մտածողության և խոսքի փոխհարաբերություններին վերաբերող իր ամենախոշոր աշխատության մեջ այն միտքն է արտահայտում, որ և ֆիլոզոֆները, և օնթոգենետիկ գոյություն ունեն ոչ բառային մտածողության բաղադրիչներ, ինչպես նաև ոչ ինտելեկտուալ խոսք (հուզական բացականչություններ): Խոսողը այստեղ փորձում է հետևել այդ բաղադրիչների փոխկապակցված զարգացմանը մինչև այն պահը, երբ խոսքը սկսում է ապահովել մտածողությունը, իսկ մտածողությունն արտացոլվում է խոսքում: Չնայած լեզվի վերաբերական, հուզական, ճանաչողական, առնչանակային, արտահայտչական և այլ գործառույթներին, նրա ամենակարևոր և առաջնային գործառույթը մնում է հաղորդակցականը, որի նպատակն իր սեփական և այլ մարդկանց գործունեության ղեկավարումն է: Լեզվի վերը նշված գործառույթներն առավել հստակ են արտահայտում լեզվի գիտակցականությունը և մեկը մյուսի համար փոխադարձ անհրաժեշտությունը: Լեզվի ճանաչողական և հաղորդակցական գործառույթների կատա-

րումը կապված է լեզվական գիտակցության ղեկավարող-վերահսկող գործառույթների հետ: Այսինքն լեզվական գիտակցությունն ապահովում է լեզվի գործառույթներից յուրաքանչյուրի բրակակնագումը: Լեզվական և ճանաչողական գիտակցությունները հատվում են, երբ վերաբերության օբյեկտ է դառնում լեզուն: Դրանցից յուրաքանչյուրը, ունենալով իր խնդիրները, սերտորեն համագործակցում է մեկը մյուսի հետ:

Լեզվախոսքային գործունեության աղբյուրը հաղորդակցական ճանաչողական պահանջումն է, որը, առարկայացվելով մտքի մեջ, դառնում է այդ գործունեության ներքին մոտիվը: Վերջինս որոշում է լեզվախոսքային գործունեության ընթացքը: Մեջբերելով Լ. Վիգոտսկուն՝ պետք է նշել, որ մտքի հիմքում հիմնականում ընկած են մեր հետաքրքրությունները, հակումները, աֆեկտներն ու հույզերը: «Եթե համեմատելու լինենք միտքը վերևում կախված ծանրացած, անձրևել պատրաստվող ամպի հետ, ապա, շարունակելով այդ պատկերավոր համեմատությունը, մոտիվ պետք է կոչել այն քամին, որը շարժման մեջ է դնում ամպերը [2]: Լ. Վիգոտսկին գրում է. «Խոսքն իր կառուցվածքով մտքի բնույթի հայելային արտացոլումը չէ: Հետևաբար, այն չի կարող միտքը զգեստավորողի դեր կատարել: Խոսքը նաև պատրաստի մտքի արտահայտիչը չէ: Միտքը, խոսք դառնալով, ձևափոխվում ու վերակառուցվում է: «Միտքը կայանում և կատարելագործվում է խոսքում» [2]: Բառի և մտքի միջև ներքին փոխհարաբերությունը նախապես տրված չէ և, հետևաբար, այն չի կարող հիմք դառնալ նրանց հետագա զարգացման համար: Միտքն ու բառը ծագում ու ձևավորվում են մարդու գիտակցության պատմական զարգացման ընթացքում: Նրանք մարդու կայացման ոչ թե նախաղրայաններն են, այլ արդյունքը: Երեխաների զարգացման նախնական փուլում գոյություն ունի մինչնատածական ձևավորման փուլ: Միտքն ու բառը չունեն նախնական կապ. այդ կապը ծագում, փոփոխվում է մտքի զարգացման գուգահեռ: Մտածողության ու խոսքի միասնության մեջ իր արտացոլումն է ստանում բառի նշանակությունը: Այն և մտածողության, և խոսքի արդյունքն է: Նշանակությունից գուրկ բառը ոչ թե բառ է, այլ դատարկ հնչյուն, հետևաբար, նշանակությունը բառի պարտադիր բաղադրիչն է: Թվում է, թե մենք կարող ենք այն խոսքային երևույթ անվանել, սակայն հոգեբանական տեսանկյունից բառը ոչ այլ ինչ է, քան ընդհանրացում կամ հասկացություն: Ընդհանրացումն ու նշանակությունը այստեղ հոմանիշներ են: Իսկ ընդհանրացման յուրաքանչյուր տիպ հասկացության յուրաքանչյուր տիպի գոյացման ամենախրական մտածական ակտերն են: Հետևաբար բառի նշանակությունը կարող է դիտարկվել նաև որպես մտածական երևույթ: Բառի նշանակությունը կայուն չէ: Այն փոփոխվում է մտքի տարբեր գործառույթներին համապատասխան: Նշանակության դինամիկ բնույթի հասկացումը հնարավոր է միայն նրա էության ընկալման պարագայում: Այս առումով կարևոր է պարզաբանել բառերի նշանակության գործառական դերը մտածական ակտում: Մա է պատճառը, որ հարկավոր է գենետիկ պլանից անցնել գործառական պլան և ներկայացնել ոչ թե նշանակության զարգացման գործընթացը, այլ նշանակությունների գործառությունը՝ բառային մտածողության հոսքում: Պետք է հաշվի առնել, որ մտքի վերաբերությունը բառին գործընթաց է, որն անցնում է մի քանի փուլեր՝ ենթարկվելով փոփոխությունների: Զարգացումն այստեղ ոչ թե տարիքային, այլ գործառնական է: Քանի որ միտքը ոչ թե արտահայտվում է բառում, այլ որոշվում է նրանում: Յուրաքանչյուր միտք փորձում է մի բառը կապել մյուսին: Յուրաքանչյուր միտք այս առումով շարժում է, հոսք. այն ինչ-որ խնդիր է լուծում, ինչ-որ աշխատանք է կատարում: Հետևաբար, մտքի և բառի փոխհարաբերություններն ուսումնասիրելու համար նախ և առաջ պետք է ուսումնասիրել այն փուլերը, որոնցից ձևավորվում է այդ շարժումը:

Նման վերլուծությունը հանգեցնում է խոսքի երկու պլանների տարբերակմանը.

- ներքին՝ իմաստային,
- արտաքին՝ հնչող [2]:

Խոսքի նշված յուրաքանչյուր տարբերակում ունի իր սեփական կանոնները: Խոսքի միասնականությունը միատարր չէ. այն բարդ երևույթ է:

Հայտնի է, որ խոսքի արտաքին կողմը երեխայի մոտ զարգանում է երկու-երեք բառերի կցումից, որը վերածվում է բառակապակցության, ավելի ուշ՝ բարդ նախադասությունների և կապակցված խոսքի: Խոսքի յուրացման ընթացքում երեխան «մասից ամբողջի» մեթոդով է առաջնորդվում: Սակայն հայտնի է նաև, որ երեխայի առաջին բառը մի ամբողջ ասույթ, միաբառ նախադասություն կարող է լինել: Խոսքի իմաստային զարգացումը սկսվում է ամբողջից և անցնում մասերի, իսկ դրա արտաքին կողմը բառից անցնում է նախադասության: Միայն այս փաստն արդեն բավարար համոզիչ է խոսքի հնչող և իմաստային ձևերի տարբերակման համար: Սա, իհարկե, չի նշանակում դրանց տարանջատում կամ փոխկապակցվածության ժխտում, սակայն խոսքի միասնության առանձնահատկություններին ուսումնասիրությունը հնարավոր է միայն այդ տարբերակման շնորհիվ:

Երեխայի միտքը ծագում է որպես մի խավար, չմասնատված ամբողջ: Սա է պատճառը, որ այն պետք է իր արտացոլումը ստանա առանձին բառերում: Երեխան ընտրում է իր մտքի «հագուստը» կարծես ըստ չափի: Այսպիսով միտքը և խոսքը ի սկզբանե համաչափ լինել չեն կարող: Միտքը, վերափոխվելով բառի, կայանում է դրանում: Հետևաբար, խոսքի հնչյունային և իմաստային տարբեր ուղղություն ունեցող գործընթացները մեկ ամբողջություն են կազմում հենց իրենց հակասականության հաշվին [2]:

Այդ հակասությունն առավել ակնհայտ է արտացոլվում զարգացած մտքի պարագայում: Սա արտահայտվում է քերականական ու հոգեբանական ենթակայի ու ստորոցյալի չհամընկման մեջ: Հնչյունաբանության, ձևաբանության և իմաստաբանության, անգամ երաժշտության մեջ ձևական կարգերի հիմքում հոգեբանական կարգերն են: Այս առումով, կարելի է խոսել ոչ միայն նշանակությունների և հոգեբանական բաղադրիչների մասին, այլև հոգեբանական թվի, հոլովի, դերանվան, ժամանակների մասին: Ենթակայի և ստորոցյալի քերականական և ձևական հասկացությունների հետ մեկտեղ պետք է նշել նաև նրանց հոգեբանական նախատիպերի մասին:

Եթե խոսքի հոգեբանական և իմաստային կողմերը չեն համընկնում, ակնհայտ է, որ խոսքային ասույթը չի կարող միանգամից ծագել իր ամբողջությամբ, քանի որ իմաստային և բառային շարահյուսություններն ի հայտ են գալիս ոչ թե միանգամից ու միասին, այլ ենթադրում են շարժում ու անցնում մեկը մյուսին: Սակայն նշանակությունից հնչյունի անցման այդ բարդ գործընթացը զարգացում է ապրում՝ կազմելով խոսքային մտածողության հիմնական գծերից մեկը: Խոսքի այդ մասնատման իմաստավորումը հնարավոր է միայն երեխայի զարգացման ընթացքում: Այն ամբողջանում է իր քերականական (հնչյունաբանության, ձևաբանության, իմաստաբանության), հոգեբանական և այլ բաղադրիչների հակասության, այնուհետև միասնության մեջ: Եթե խոսքի հոգեբանական և իմաստային կողմերը չեն համընկնում, ակնհայտ է, որ խոսքային ասույթը չի կարող միանգամից ծագել մի ամբողջությամբ: Իմաստային խոսքի արտաբերման համար անհրաժեշտ է երեխայի զարգացում, մտքի և խոսքի գիտակցված համադրում: Երեխայի խոսքի մասնատումը, որի նպատակը խոսքի հասկացումն է, հնարավոր է միայն երեխայի զարգացման ընթացքում: Նա պետք է տարբերակի խոսքի երկու կողմերը և հասկանա դրանցից երկուսի էությունը, որպեսզի ընկալի իմաստավորված խոսքի բնույթը: Իհարկե նրա խոսքում ի սկզբանե գերակշռում են անգիտակից բառաձևերն ու նշանակությունները: Երեխայի խոսքի զարգացման կարևորագույն գործոններից է նրա կողմից մտքի արտահայտման գիտակցումը: Փաստորեն զարգացման նախնական փուլերում կատարվում է խոսքի երկու կողմերի միաձուլումը, այնուհետև դրանց հետզհետե տարանջատումն ու հասկացումը, որի որակը մեծապես կախված է երեխայի տարիքային առանձնահատկություններից: Խոսքը պահանջում է ներքին պլանից արտաքինի անցում, իսկ հասկացումը ենթադրում է հակառակ շարժում՝ խոսքի արտաքին

պլանից ներքինի անցում: Այստեղ առաջնային է դառնում ներքին խոսքի պլանը: Առանց ներքին խոսքի հոգեբանական էության հասկացման հնարավոր չէ պարզել մտքի բազմաբարդ վերաբերմունքը բառի հանդեպ: Սա, թերևս, մտածողության ու խոսքի փոխհարաբերությունների ուսումնասիրության ոլորտի ամենաբարդ հարցերից է: Ներքին խոսքի առաջնային նշանակությունը որպես բառային հիշողության հասկացումն է եղել: Սրա կողմնակիցները առավելապես այն հեղինակներն են, ովքեր հաստատում են, որ բառային հիշողությունը ներքին խոսքի էությունը որոշող կարևոր երևույթներից է: Մեր տեսակետից հիշողությամբ բառերի վերարտադրումն ու ներքին խոսքը երկու տարբեր գործընթացներ են: Ներքին խոսքի երկրորդ նշանակությունը կապված է սովորական խոսքային ակտի կրճատման հետ: Ներքին խոսք է այս դեպքում կոչվում չարտասանվող, չհնչող, համր, ըստ Ջ. Միլլերի, ձայնից գուրկ խոսքն է [1]: Ի. Սեչենովը ներքին խոսք է համարում ընդհատված ռեֆլեքսը: Սակայն այս մեկնաբանումը ևս ամբողջական չէ և չի կարող լիարժեք գիտական բացատրություն ունենալ:

Բառերի անձայն արտաբերումը դեռևս չի նշանակում ներքին խոսք: Շիլինգն այս առումով առաջարկել է տերմինաբանական սահմանափակում դնել ներքին խոսքի և ներքին խոսողության միջև: «Ներքին խոսողություն» ասելիս Շիլինգը նկատի է ունենում վերը նշված հեղինակների տրված նկարագրությունները: Ներքին խոսքից այդ գործընթացը քանակական առումով տարբերվում է նրանով, որ այն նկատի է առնում միայն լեզվախոսքային գործունեության ակտիվ գործընթացները, իսկ որակական առումով նրանով, որ նկատի է առնում խոսքի գործառույթի նախնական կիրառումը: Այս տեսանկյունից ներքին խոսողությունը ներքին խոսքի մասնավոր գործառույթն է, որի ներքին ազդակներն իրենց արտահայտումը չեն գտնում արտասանական շարժումներում կամ չափազանց աննշան են արտահայտված, սակայն դրանք հաստատում կամ »ընդհատում են մտավոր գործառույթը:

Ներքին խոսքը լուռ խոսքն է, որը զարգանում է ոչ թե արտաքին խոսքի հնչյունային կողմի մարման, այլ արտաքին խոսքից կառուցվածքային ու գործառնական առումով անջատվելու արդյունքում: Ներքին խոսքը նշանակություններով մտածողությունն է: Այն դինամիկ, անկայուն ընթացող է, հետևաբար նրա իրական նշանակությունն ու տեղը կարող են պարզաբանել միայն այն դեպքում, երբ այն ուսումնասիրվի նաև խոսքային մտածողության տեսանկյունից: Շիլինգի բնորոշմամբ՝ ներքին խոսքը խոսողի համար է, արտաքին խոսքը այլ մարդուն ուղղված խոսքն է [1]:

Ներքին խոսքի ճիշտ հասկացումը պետք է սկիզբ առնի այն դրույթից, որ իր հոգեբանական բնույթի համաձայն խոսքը հատուկ գոյացություն է, որն ունի իրեն բնորոշ առանձնահատկություններ և կապված է լեզվախոսքային գործունեության այլ տիպերի հետ: Ներքին խոսքի այդ յուրահատկությունները պարզելու համար հարկ է ուսումնասիրել մի կողմից նրա փոխհարաբերությունը բառի, մյուս կողմից՝ մտքի հետ: Այսինքն՝ հարկ է պարզել նրանց ընդհանրություններն ու տարբերությունները:

Ներքին խոսքը խոսողի համար է: Արտաքին խոսքն այլ մարդկանց ուղղված խոսքն է: Այս տարբերությունը խոսքի երկու տեսակների գործառույթությունների միջև չի կարող իր անմիջական անդրադարձը չունենալ կառուցվածքի ձևավորման առումով: Հետևաբար, ճիշտ չի լինի ներքին խոսքի տարբերակիչ հատկանիշ համարել միայն նրա առկայությունը և ոչ թե բնույթը: Եթե արտաքին խոսքը մտքի վերածումն է բառի, ապա ներքինն իրենից ճիշտ հակառակ գործընթաց է ներկայացնում: Ներքին խոսքն ընդհանուր հոգեբանության մեջ հայտնի խնդիրներից գրեթե ամենամեծն է: Սա է պատճառը, որ ներքին խոսքի բացահայտմանը և ուսումնասիրմանը միտված բազմաթիվ մեթոդիկաներ են կիրառվում (փորձառական, ժառանգաբանական և այլն): Գիտակցության ներքին բարդ գործառույթությունների բանալին այստեղ ևս զարգացում է: Հետևաբար, ներքին խոսքի ուսումնասիրության համապատասխան մեթոդի ընտրությունը կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում:

Ժ. Պիաժեն առաջինն էր, ով ուշադրություն դարձրեց երեխայի եսակենտրոն խոսքի յուրահատուկ գործառույթի վրա և կարողացավ այդ երևույթին ճիշտ գիտական գնահատական տալ: Սակայն Պիաժեն չի նկատել եսակենտրոն և ներքին խոսքի ժառանգաբանական ընդհանրությունը [3]:

Եսակենտրոն խոսքի գործառույթը նմանվում է ներքին խոսքի գործառույթներին: Այն ինքնուրույն է, և նրա նպատակը մտավոր կողմնորոշվածությունը, խնդիրների ու արգելքների հաղթահարումը չէ: Եսակենտրոն խոսքն իր հոգեբանական գործառույթով իրենից ներքին խոսք է ներկայացնում, իսկ կառուցվածքով՝ արտաքին եսակենտրոն խոսքի հետագա ճակատագիրը նրա վերածումն է ներքին խոսքի:

Երեխայի խոսքի թե գործառնական և թե կառուցվածքային առանձնահատկությունների թիվը մեծանում է նրա աճի հետ մեկտեղ: Երեք տարեկան հասակում այդ խոսքը բոլորովին չի տարբերվում նրա հաղորդակցական խոսքից: Յոթ տարեկանում երեխայի խոսքն էսպես տարբերվում է երեքամյա երեխայի հասարակայնացված խոսքից: Սա կրկին ապացուցում է, որ տարիքի հետ մեկտեղ ավելի հստակ տարբերակում են ստանում խոսքի գործառույթները: Երեխայի եսակենտրոն խոսքի արտաքին հատկանիշների նվազումը հարկ է դիտարկել որպես խոսքի անջատում հնչյունային կողմից և նրա մտածական ունակությունների զարգացման ընթացք, երբ նա կարողանում է պատկերացնել բառերը և այդ մտապատկերները գործառության մեջ դնել ներքին խոսքում:

Ներքին խոսքը լուռ խոսքն է, որը զարգանում է ոչ թե արտաքին խոսքի հնչյունային կողմի մարման, այլ արտաքին խոսքից կառուցվածքային ու գործառական առումով անջատվելու արդյունքում: Գիտափորձային մեթոդով ներքին խոսքի ուսումնասիրության արդյունքում պարզ է դարձել, որ այն պետք է դիտարկել որպես ինքնուրույն, առանձնահատուկ կառուցվածք ունեցող խոսքի տեսակ, որի ամենակարևոր բնութագիրը յուրահատուկ շարահյուսությունն է: Նմանատիպ հատկություն ունի նաև եսակենտրոն խոսքը՝ միայն այն տարբերությամբ, որ այս դեպքում չկապակցված խոսքն առավել մեծ ծավալներ է ձեռք բերում տարիքի հետ՝ առավելագույն աստիճանի հասնելով յոթ տարեկանում:

Խոսքի կտրտվածությունը, որը հատուկ է ներքին խոսքին, հնարավոր է լիովին ուսումնասիրել համեմատելով այն գրավոր խոսքի հետ մի կողմից, և բանավոր խոսքի հետ՝ մյուս կողմից: Մի խումբ հոգելեզվաբաններ գտնում են, որ եթե հնարավորություն լիներ բառերի միջոցով արտահայտել այն ամենը, ինչ առկա է մեր մտքում, ապա յուրաքանչյուր առանձին վերցրած մտքի համար մեզ հարկավոր կլիներ գործածել ավելի մեծ քանակությամբ բառեր, քան մենք իրականում օգտագործում ենք: Այս երևույթը բնորոշ է գրավոր խոսքին, որը խոսք է գրուցակցի բացակայությամբ: Սա է պատճառը, որ խոսքի այդ տեսակին հատուկ է շարահյուսական մասնատվածությունը: Այս դեպքում գրողն ու հասցեակիրը գտնվում են տարբեր իրադրություններում, որը բացառում է մտքի ընդհանուր ենթակայի գոյությունը:

Լեզվաբանության մեջ վերջին շրջանում ի հայտ է եկել խոսքի բազմազանության խնդիրը: Անգամ լեզվաբանի տեսանկյունից լեզուն դառնում է ոչ թե լեզվախոսքային գործունեության միակ ձևը, այլ խոսքային տարբեր գործառույթների ամբողջությունը: Դեռևս Չումբոլդտն էր հատկորեն գիտակցում բազմաթիվ գործառույթների առկայությունը թե բանաստեղծական խոսքում և թե արձակում: Խոսքի հոգեբանության, ինչպես նաև լեզվաբանության համար մասնավորապես առաջնային կարևորություն է ձեռք բերում մենախոսության և երկխոսության տարբերակումը: Երկխոսությունը ենթադրում է խոսքի առարկայի մասին գրուցակիցների տեղեկացվածություն: Դրանում կարևորվում է խոսակցի տեսողական ընկալումը: Արդյունքում հնարավոր է դառնում գրույց, որը պարզապես լրացնում է միմյանց ուղղված հայացքները:

Եզրակացություն

Այսպիսով, հոդվածում մենք դիտարկումներ արեցինք մտածողության և խոսքի փոխկապակցվածության, արտաքին և ներքին խոսքի՝ որպես խոսքի և մտքի ներքին փոխհարաբերության պարտադիր բաղադրիչի վերաբերյալ: Ներկայացրինք արտաքին և ներքին խոսքի վերաբերյալ հայտնի հոգելեզվաբանների տեսական մտտեցումները:

Ներքին խոսքը հակադրվում է բանավորին, քանի որ նրանում գերակշռում է ստորգակակնությունը: Ներքին խոսքում բառիմաստը, ի տարբերություն նշանակության, գերակշիռ դեր է կատարում: Յուրաքանչյուր բառիմաստ որոշվում է նրանով ինչը գոյություն ունի գիտակցության մեջ և այս կամ այն կերպ կապված է տվյալ բառի հետ: Ներքին խոսքի անցումը արտաքինի բարդ դինամիկ գործընթաց է: Ներքին խոսքը չի նախորդում արտաքինին, այն խոսքի «գոլորշիացումն» է մտքի մեջ: Խոսքը չի անհայտանում նաև իր ներքին ձևի մեջ՝ ներքին խոսքը մտքի հետ կապված խոսքն է: Արտաքին խոսքում միտքը մարմնավորվում է բառում: Ներքին խոսքը նշանակություններով մտածողությունն է: Այն դինամիկ, անկայուն ընթացող է, հետևաբար, նրա իրական նշանակությունն ու տեղը կարող են պարզաբանվել միայն այն դեպքում, երբ այն ուսումնասիրվի նաև խոսքային մտածողության տեսանկյունից: Մտածողության և խոսքի միավորները չեն համընկնում, և միտքը չի նույնանում բառային արտահայտման հետ: Միտքը, ի տարբերություն խոսքի, կազմված չէ առանձին բառերից: Անձը կարող է արտահայտել իր միտքը հաջորդական դասավորությամբ, որոնք կազմված են առանձին բառերից, սակայն այդ ամբողջը կարելի է տեսնել որպես մեկ ամբողջություն: Խոսքի իմաստային ու արտաքին կողմերի, բառի ու մտքի միջև գոյություն ունեն բարդ փոխհարաբերություններ, սակայն դրանք հիմնված են այն միասնության վրա, որը կոչվում է խոսքային մտածողություն: Մտքի և բառի միջև եղած հարաբերությունը բառում մտքի գոյացման կենդանի գործընթաց է: Մտքից զուրկ բառը անկենդան է, բառում մարմնավորվում չգտած միտքը՝ ստվեր: Մտքի և բառի միջև եղած կապն ի սկզբանե տրված չէ. այն առաջանում և ձևավորվում է զարգացման ընթացքում:

DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2026.1hs-324>

Գրականություն

1. Առաքելյան Ռ., Հոգելեզվաբանություն, Երևան, 2007, էջ 319-320, 314-315, 322-323:
2. Выготский Л. С. Мышление и речь. Москва, 1963, с. 21-22, 300-301.
3. Пиаже Ж. Мышление и речь ребёнка. Москва, 1932, с. 54-55.

Внешняя и внутренняя речь как обязательный компонент внутренней взаимосвязи между речью и мыслью

Костандян Нуне

Резюме

Ключевые слова: мышление и язык, односложное предложение, психологический и семантический аспект речи, речевое высказывание, эгоцентрическая функция речи, речь, обращенная к себе, резкость речи, осведомленность собеседников, беззвучное произнесение слов

В нашей статье мы рассмотрели взаимосвязь речи и мышления, а также теоретическую интерпретацию внутренней и внешней речи. Человеческая культура, общественная деятельность и мышление, как мы знаем, не могут существовать независимо от языка. В то же время внутренняя взаимосвязь между словом и мыслью не задана заранее и, следовательно, не может стать основой для их дальнейшего развития. Мысль и слово возникают и формируются в ходе исторического развития человеческого сознания. Они являются не предпосылками развития человека, а его результатом. На начальном этапе развития детей возможно, что существует стадия предмышленного становления. Мы обосновали вышеуказанные проблемы теоретическими интерпретациями Л. Выготского, И. Сеченова, Дж. Миллера, Ж. Пиаже.

External and Internal Speech as indispensable components of the interrelationship between speech and thought

Kostandyan Nune

Summary

Key words: thinking and language, single-word sentence, psychological and semantic aspects of speech, verbal expression, egocentric speech function, self-directed speech, speech fragmentation, interlocutors' awareness, silent articulation of words

This article examines the interconnection between speech and thought, as well as the theoretical interpretation of internal and external speech. As we know, human culture, social activity, and thinking cannot exist independently of language. At the same time, the internal relationship between words and thought is not predetermined and, therefore, cannot serve as the basis for their further development. Thought and word emerge, evolve during the historical development of human consciousness. They are not prerequisites for human formation, but rather its result. In the early stages of child development, there may be a pre-thought stage of formation. We substantiate these issues through the theoretical interpretations of L. Vygotsky, I. Sechenov, G. Miller, and J. Piaget.

Ներկայացվել է 29. 04. 2025 թ.

Գրախոսվել է 06. 03. 2026 թ.

Ընդունվել է տպագրության 27. 05. 2026 թ.